فهرست‌نویسی پیش از انتشار: توسط انتشارات امام علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام.

مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۰۵ -
پیام امام امیرالمؤمنین علیه‌السلام: شرح تازه و جامعی بر نهج‌البلاغه / مکارم شیرازی؛ با همکاری جمعی از فضلا و دانشمندان. - قم: انتشارات امام علی بن ابی‌طالب(ع) - ۱۳۹۰.
ج. (دوره)
ISBN: 978-964-533-044-1
ISBN: 978-964-533-160-1

فهرستنویسی بر اساس اطلاعات فیپا.
کتابنامه.
ج. ۱۳ (چاپ اول: ۱۳۹۰)
۱. علی بن ابی‌طالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. --نهج البلاغه --نقد و تفسیر. ۲. علی بن ابی‌طالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. --گفتار حکیمانه. ۳. علی بن ابی‌طالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. --کلمات قصار. الف. علی بن ابی‌طالب(ع) امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. ب. عنوان. ج. عنوان: نهج‌البلاغه. شرح. د. عنوان: شرح تازه و جامعی بر نهج‌البلاغه.
۹ پ ۷ م / ۰۲ / BP ۳۸ ۲۹۷/۹۵۱۵

با همکاری دانشمندان محترم حجج اسلام آقایان:
محمّدرضا آشتیانی - محمّدجواد ارسطا - سعید داودی - احمد قدسی و سید عبدالمهدی توکل

ناشر برتر
نوزدهمین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران

پیام امام امیرالمؤمنین علیه‌السلام / ج ۱۳

تألیف: **آیة الله العظمی مکارم شیرازی و همکاران**
تیراژ: **۵۰۰۰ نسخه**
نوبت چاپ: **اوّل**
صفحه و قطع: **۸۲۳ صفحه / وزیری**
تاریخ انتشار: **۱۳۹۰**
چاپخانه: **سلیمانزاده**
ناشر: **انتشارات امام علی بن ابی‌طالب(ع)**
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۱۶۰-۱



قم - ابتدای خیابان شهدا - کوی آمار (۲۲) - پلاک ۱۵
تلفن: ۷۷۳۲۴۷۸ دورنگار: ۷۸۴۰۰۹۹
www.imamalipub.ir

قیمت: **۸۰۰۰ تومان**

۱۳۹

وَقالَ عَلَيْهِ السَّلامُ

تَنْزِلُ الْمَعُونَةُ عَلَىٰ قَدْرِ الْمَؤُونَةِ.

امام عليه السلام فرمود:

کمک به اندازهٔ حاجت و نیاز نازل می‌شود.[۱]

---

۱. **سند گفتار حکیمانه:**

مرحوم خطیب در کتاب مصادر تنها منبع دیگری که برای این کلام حکیمانه نقل می‌کند کتاب غررالحکم است که گرچه نویسنده‌اش بعد از مرحوم سیّد رضی می‌زیسته ولی آن را به گونه‌ای نقل کرده است که با آنچه در نهج‌البلاغه آمده تفاوت‌هایی دارد، زیرا اولاً: قبل از این جمله، کلام دیگری آمده است: «**تَنْزِلُ الْمَثُوبَةُ عَلَىٰ قَدْرِ الْمُصيبَةِ**؛ ثواب به اندازهٔ مصیبت نازل می‌شود» و ثانیاً: اضافه‌ای در خود این جمله دارد به این صورت: «**تَنْزِلُ مِنَ اللهِ الْمَعُونَةُ عَلَىٰ قَدْرِ الْمَؤُونَةِ**» اضافه بر این، کلام حکیمانهٔ مزبور در منابع شیعه و اهل سنت، با تعبیرات مختلفی از پیغمبر اکرم صلى الله عليه وآله، امام باقر و امام صادق و امام کاظم عليهم السلام نیز نقل شده است. (مصادر نهج‌البلاغه، ج ۴، ص ۱۲۱).

شرح و تفسیر

امداد الهی به اندازهٔ نیاز توست

امام علیه السلام در این گفتار حکیمانهٔ خود اشاره‌ای به رابطهٔ مواهب الهی با نیازها و مصرف‌ها کرده می‌فرماید: «کمک (الهی) به اندازهٔ حاجت و نیاز نازل می‌شود»؛ (تَنْزِلُ الْمَعُونَةُ عَلَى قَدْرِ الْمَؤُونَةِ).

این سخن در واقع دو پیام دارد: پیام نخست این است که هرچه هزینهٔ انسان بیشتر شود به طور طبیعی تلاش و کوشش وی بیشتر می‌گردد و مواهب فزون‌تری نصیبش می‌شود و این‌که در احادیث آمده است: «روزی همراه همسران به خانهٔ شوهران می‌آید»[1] نیز ممکن است اشاره به همین معنا باشد که انسان مجرد تلاش زیادی برای زندگی نمی‌کند؛ اما هنگامی که احساس کرد بار مسئولیت نفقهٔ همسر بر عهدهٔ اوست و آبرویش در خطر است بر تلاش و فعالیت خود می‌افزاید و روزی به خانهٔ او سرازیر می‌شود. همچنین هر زمان فرزند یا فرزندان بیشتری پیدا می‌کند این احساس و آن تلاش بیشتر حاصل می‌گردد.

پیام دوم پیام معنوی و الهی است که خداوند روزی‌رسان به افرادی که برای زندگی هزینهٔ بیشتری می‌کنند و سخت‌گیری به همسر و فرزند ندارند و دست و دل آنها برای بخشش به نیازمندان و کارهای خیر و پذیرایی مهمان باز است،

---

۱. کافی، ج ۵، ص ۳۳۰.

رزق و روزی وسیع‌تری عنایت می‌کند. این گفتار حکیمانه در واقع می‌خواهد مردم را از بخل و تنگ گرفتن بر عیال و کسانی که نان خور او هستند بر حذر دارد و به شرکت در کارهای خیر تشویق کند و امیدوار سازد که هر اندازه بیشتر به سراغ این امور رود خداوند هم روزی او را وسیع‌تر می‌کند.

قرآن مجید به کسانی که در عصر جاهلیت عرب فرزندان خود را از ترس فقر می‌کشتند خطاب کرده و می‌فرماید: «﴿**وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ**﴾؛ و فرزندانتان را از ترس فقر به قتل نرسانید، ما آنها و شما را روزی می‌دهیم»[1] و در آیهٔ ۲۲ و ۲۳ سورهٔ «ذاریات» می‌فرماید: «﴿**وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ * فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ**﴾؛ و روزی شما در آسمان است و نیز آنچه شما وعده داده می‌شوید * سوگند به پروردگار آسمان و زمین که این مطلب حق است همان‌گونه که شما سخن می‌گویید» ابن ابی‌الحدید در شرح نهج‌البلاغهٔ خود حدیثی را (از رسول خدا صلی الله علیه و آله) آورده که می‌فرماید: «**مَنْ وَسَّعَ وُسِعَ عَلَيْهِ وَكُلَّما كَثُرَ الْعِيالُ كَثُرَ الرِّزْقُ**؛ هر کس دامنهٔ انفاق را گسترش دهد خداوند روزی او را وسیع‌تر می‌کند و هر زمان افراد خانوادهٔ انسان بیشتر شوند روزی نیز فزون‌تر خواهد شد».[2]

ابن ابی‌الحدید سپس داستانی از بعضی از ثروتمندان نقل می‌کند که تقسیم سالانه‌ای برای جمعی از فقرا داشت. ناگهان به نظرش آمد که این هزینهٔ زیادی می‌برد. به حساب‌دار خود دستور داد که آن را قطع کند. شبی در خواب دید که اموال زیادی در خانه دارد و گروهی آنها را از درون خانه‌اش به آسمان می‌برند و او جزع و بی‌تابی می‌کند و عرضه می‌دارد: پروردگارا! روزی من چه شد؟ روزی من چه شد؟ ناگاه این پیام به او رسید که ما اینها را به تو روزی دادیم که آن

۱. اسراء، آیهٔ ۳۱.

۲. شرح نهج‌البلاغهٔ ابن ابی‌الحدید، ج ۱۸، ص ۳۳۷.

را دربارهٔ فقرا مصرف کنی هنگامی که آن را قطع کردی ما هم آنها را از تو گرفتیم به دیگران دادیم. صبحگاهان هنگامی که بیدار شد به حساب‌دارش دستور داد تمام آن کمک‌ها را ادامه دهد.[1]

* * *

۱. شرح نهج‌البلاغهٔ ابن ابی‌الحدید، ج ۱۸، ص ۳۳۷.